

Bæredygtighed og samfundsfag – fagdidaktiske perspektiver

MOGENS HANSEN

POLIS 5 fortsætter temaet fra POLIS 4 med fokus på bæredygtighed og grøn omstilling og de fagdidaktiske problemstillinger, dette rejser for undervisningen i samfundsfag. Hvor temaet for POLIS 4 primært var en række mere generelle fagdidaktiske diskussioner om mulighederne for at inddrage bæredygtighed i samfundsfagsundervisningen, er der i dette nummer blandt andet fokus på, hvordan bæredygtighed kan inddrages i to af de klassiske samfundsvidenskabelige discipliner: økonomi og sociologi

Den generelle diskussion om bæredygtighed som overordnet tema i samfundsfagsundervisningen fortsættes dog i Lars Tønders diskussion om bæredygtig dannelse. Lars Tønder argumenterer for, at arbejdet med klima i undervisningen kræver, at der arbejdes på tværs af fag og de faglige hovedområder. Klima- og miljøkrisens karakter kræver, at de faglige hovedområder nærmer sig hinanden. I forlængelse af dette, og på grund af klima- og miljøkrisens karakter, argumenterer han også for, at der arbejdes mere problemorienteret og mere praksisnært, da begge dele ville kunne skabe større forståelse for problemernes altomfattende karakter.

For at give diskussionen yderligere perspektiv og give inspiration til diskussionen af, hvilken rolle bæredygtighed og den grønne omstilling skal spille i de danske lære- og læseplaner, bringes også en artikel om de norske erfaringer.

De norske fagdidaktikere Elin Sæther og Kari-Mette Walmann Hidle fokuserer på de norske erfaringer med at inddrage bæredygtighedsbegrebet som en obligatorisk del af samfundsfagsun-

dervisningen i Norge. De påpeger, at begrebet også i relation til læreplanerne er uhyre komplekst, og at det er nødvendigt som led i den fagdidaktiske planlægning at reducere begrebets kompleksitet. Dette rejser ifølge Sæther og Hidle spørgsmålet om forholdet mellem individorienterede projekter, der har til formål at ændre elevernes vaner, og de bredere samfundsmæssige sammenhænge, som er nødvendige for, at eleverne kan tilegne sig en forståelse af de mere komplekse politiske og økonomiske sammenhænge. Forfatterne peger eksempelvis på faren for banalisering og forenkling af bæredygtighedsdiskussionen, hvis progressionen i undervisningen ikke understøtter en tydelig sammenhæng mellem individ og samfund. De argumenterer også for nødvendigheden af, hvad de kalder en pluralistisk undervisning, hvor bæredygtighedsbegrebet sættes i relation til samfundsmæssige konflikter, og argumenterer videre for, at undervisningen ikke kun tilrettelægges i forhold til individniveauet.

Inden for økonomiområdet bringes en række artikler, der ud fra forskellige teoretiske standpunkter diskuterer, både hvad der er vigtigt, når bæredygtighedsperspektivet skal inddrages i undervisningen, og hvilke fagdidaktiske overvejelser man skal gøre sig i denne sammenhæng. Disse problemstillinger diskuteres i en særskilt introduktion til temaet økonomi og miljø med særligt fokus på integrationen af bæredygtighed i økonomiundervisningen (se s.). Artiklerne præsenterer bæredygtighedsperspektivet ud fra et miljøøkonomisk, et postkeynesiansk, et økologisk og et kritisk økonomisk perspektiv og er skrevet af henholdsvis Peder Andersen (miljøøkonomi), Jesper Jespersen (postkeynesianisme) og Mogens Hansen (økologisk og kritisk økonomi).

Inden for sociologiområdet bringes en artikel af Anders Blok om sociologiundervisningen i et bæredygtighedsperspektiv. Den teoripluralistiske tradition i samfundsfag har vel om noget sted været holdt i hævd i sociologiundervisningen, og det er et af de områder, hvor nye teorier hurtigt er blevet en del af undervisningen, ikke mindst i kraft af lærebøger, som i den grad har introduceret eleverne til de nyeste teoridannelser inden for faget. Et eksempel er Ulrich Becks (Beck, 1986) begreb om risikosamfundet, som for alvor satte miljø- og klimadiskussionen ind i en sociologisk kontekst og dermed også i diskussionen om bæredygtighed.

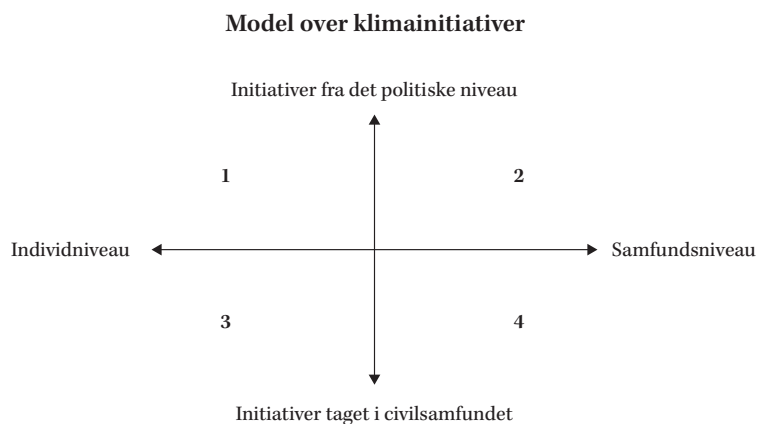
Men ud over dette har selve diskussionen om bæredygtighed og grøn omstilling ikke fyldt så meget i selve sociologiundervisningen. Anders Blok argumenterer for, at undervisningen i so-

ciologi skal tilrettelægges ud fra et mere konsekvent bæredygtighedsperspektiv, og at sociologiundervisningens opgave er at udvikle elevernes sociologiske fantasi, hvilket kan gøres ved, at undervisningen viser dem sammenhængen mellem deres individuelle liv og de samfundsmæssige problemer, de møder i relation til miljø og klima. Han argumenterer yderligere for, at det er sociologiundervisningens opgave at vise, hvordan man kan udvikle, hvad der bliver kaldt den bæredygtige stat som en nødvendig videreudvikling fra velfærds- og konkurrencestat.

Alle artikler kredser på hver deres måde om den samme fagdidaktiske problemstilling, nemlig sammenhængen mellem individ- og samfundsniveauet i undervisningen. Denne sammenhæng er uhyre vigtig, hvis undervisningen skal have til formål både at forstå bæredygtighedsbegrebets kompleksitet og at gøre eleverne i stand til at agere som demokratiske og aktive samfundsborgere i relation til miljø- og klimakrisen.

I nr. 4 af POLIS blev der introduceret en didaktisk model, der viste, hvordan man kan gribe undervisningen an, når man har fokus på miljø og klima – spændende fra et individuelt til et samfundsmæssigt perspektiv og fra et civilsamfunds- til et statsligt perspektiv.

For at sætte den fagdidaktiske diskussion i dette nummer i perspektiv bringes modellen igen.*

* Inspireret af Jens Hoff: Co-creation of climate change mitigation policies: The superiority of a community-based approach, findes på <https://forskning.ku.dk/soeg/result/?pure=da%2Fpublications-%2Fcocreation-of-climate-change-mitigation-policies%2Fbc03b2a6-4793-4a4d-9a0f-98c2eba4b855>.html

Hvis samfundsfagsundervisningen skal leve op til sit formål, er det nødvendigt at inddrage alle fire felter i undervisningen. Som især Blok og Sæther/Hidle påviser, er det nødvendigt, at undervisningen tilrettelægges, så eleverne forstår miljø- og klimaproblemerne som samfundsmæssige problemer, hvis løsning ikke kun kræver individuelle beslutninger og handlinger, men i højeste grad kræver politiske og økonomiske beslutninger.

Men samtidig viser modellen også et andet vigtigt perspektiv for undervisningen, nemlig at det er nødvendigt, at man arbejder på tværs af disciplinerne i samfundsfag. Bæredygtighedsbegrebets samfundsfaglige kompleksitet kan kun forstås, hvis det belyses ud fra både politiske, økonomiske og sociologiske perspektiver.

Derfor kan det være oplagt også at tage en diskussion om, hvordan bæredygtighed er beskrevet i de nuværende lære- og læseplaner. Status ser ud som følger:

På grundskoleområdet hedder det i beskrivelsen af kompetencemålene efter 9. klasse, at eleverne skal have viden om bæredygtig udvikling og kunne redegøre for problemstillinger vedrørende bæredygtighed og økonomisk vækst.

På ungdomsuddannelserne nævnes emnet ikke på det obligatoriske C-niveau i HF, STX, HHX og HTX. På B-niveauet i HTX, HF og STX nævnes bæredygtig udvikling under økonomi, og det samme gælder samfundsfag A på STX.

På læreruddannelsens samfundsfag indgår bæredygtighed ligeledes i undervisningen i økonomi.

Bæredygtighed nævnes ikke som obligatorisk område på statskundskabs- og samfundsfagsstudierne, men der findes særlige forskningsgrupper med fokus på miljø og klima, for eksempel forskergruppen for klima, miljø og forandring (REGROUP) på Københavns Universitet.

I læse- og læreplanssammenhæng må man således konstatere, at i det omfang bæredygtighedsbegrebet inddrages, bliver det stort set udelukkende placeret inden for det økonomiske område.

Når lære- og læseplaner på et tidspunkt skal revideres, må der derfor rejses mindst to vigtige spørgsmål:

- Skal bæredygtighed (jævnfør Norge) på linje med demokrati og aktiv deltagelse nævnes eksplicit i fagets overordnede formål?
- Skal bæredygtighed beskrives som et område, der skal undervises i på tværs af disciplinerne, dvs. som et obligatorisk tværdisciplinært tema?

Det er redaktionens håb, at både POLIS 4 og 5 kan være med til at sætte gang i denne debat.

God læselyst!

Mogens Hansen

Redaktør